

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 19.12.2003
COM(2003) 810 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

Φορολογία μερισμάτων φυσικών προσώπων στην Εσωτερική Αγορά

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην ανακοίνωση¹ που συνοδεύει τη μελέτη για την φορολογία των εταιριών² η Επιτροπή πρότεινε την ανάπτυξη κατευθυντηρίων γραμμών σε σημαντικές αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τον συντονισμό της εφαρμογής τους μέσω ενδεδειγμένων ανακοινώσεων. Η ανακοίνωση ανέφερε συγκεκριμένα την απόφαση *Verkooijen*³ για την φορολογία των μερισμάτων λόγω της σημασίας της για τη διάρθρωση των φορολογικών συστημάτων των κρατών μελών.

Η έκθεση Ruding του 1992 είχε ήδη τονίσει ότι “ο τρόπος με τον οποίο τα κράτη μέλη παρέχουν επί του παρόντος ελαφρύνσεις για τη διπλή φορολόγηση των εταιρικών κερδών που διανέμονται σε φυσικά πρόσωπα με τη μορφή μερισμάτων αποτελεί πηγή διακρίσεων σε βάρος των διασυνοριακών επενδυτικών ροών” και ότι “οι διακρίσεις αυτές τείνουν στον κατακερματισμό των κεφαλαιαγορών στην Κοινότητα”⁴. Η εξάλειψη των διακρίσεων αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ρευστότητας των χρηματοοικονομικών αγορών της ΕΕ, την ορθολογικότερη κατανομή των κεφαλαίων και την παροχή μεγαλύτερων δυνατοτήτων επιλογής στους επενδυτές· όλα τα στοιχεία αυτά αποτελούν βασικούς στόχους του σχεδίου δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες⁵.

Η καλύτερη λειτουργία της ενιαίας αγοράς μετοχών θα συμβάλει επίσης στην επίτευξη του στόχου της Λισσαβόνας “ να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης παγκοσμίως μέχρι το τέλος της δεκαετίας”. Τέλος, θα επιτρέψει στους πολίτες να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις των δημογραφικών εξελίξεων στα συνταξιοδοτικά συστήματα, δεδομένου ότι οι υψηλότερες αποδόσεις σε μία τέτοια αγορά θα τους βοηθήσουν να εξασφαλίσουν τα γηρατειά τους.

¹ Η ανακοίνωση της Επιτροπής για την Φορολογία των Επιχειρήσεων, COM(2001) 582 τελικό, “Προς μία εσωτερική αγορά χωρίς φορολογικά εμπόδια”.

² SEC(2001) 1681, “Φορολογία των εταιριών στην εσωτερική αγορά”, έγγραφο εργασίας της Επιτροπής που εκδόθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2001 και διατίθεται στην ιστοθέση της Επιτροπής, στη διεύθυνση : http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/publications/official_doc/sec/sec.htm

³ Υπόθεση C-35/98 *Verkooijen* [2000] Συλλογή I-4071.

⁴ Έκθεση της Επιτροπής Ανεξάρτητων Εμπειρογνομόνων για την Φορολογία των Επιχειρήσεων (η έκθεση Ruding), Μάρτιος 1992, σελ. 207-208.

⁵ COM(1999) 232 τελικό της 11ης Μαΐου 1999.

Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζεται στην φορολογία των μερισμάτων που λαμβάνονται από μεμονωμένους μετόχους οι οποίοι είναι επενδυτές χαρτοφυλακίου, δεδομένου ότι πρόκειται για ένα τομέα που θέτει τα περισσότερα προβλήματα στην πράξη⁶. Προτείνει ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τον αντίκτυπο του κοινοτικού δικαίου στα συστήματα φορολόγησης μερισμάτων των κρατών μελών, με σκοπό να βοηθήσει τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν ότι τα συστήματά τους συμβιβάζονται με τις απαιτήσεις της Εσωτερικής Αγοράς. Εξετάζει επίσης τις οικονομικές επιπτώσεις συστημάτων ολοκλήρωσης που είναι συμβατά με τις αρχές της Συνθήκης όσον αφορά την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων.

2. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

2.1. Φορολογία μερισμάτων

2.1.1. Γενικά

Κατά την εξέταση της φορολογίας των μερισμάτων πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ διαφόρων επιπέδων φορολογίας. Το πρώτο αφορά την φορολογία των εταιρικών κερδών της επιχείρησης. Το δεύτερο αφορά την φορολογία των μετόχων, και διαιρείται σε δύο μέρη :

- α) στους τυχόν φόρους που παρακρατούνται από την επιχείρηση εξ ονόματος του μετόχου κατά τη στιγμή διανομής των μερισμάτων·
- β) στη φορολογία εισοδήματος στο επίπεδο του επιμέρους μετόχου που λαμβάνει τα μερίσματα.

2.1.2. Οικονομική διπλή φορολόγηση

Η οικονομική διπλή φορολόγηση προκύπτει όταν το ίδιο εισόδημα φορολογείται δύο φορές σε δύο διαφορετικούς φορολογούμενους. Στην περίπτωση μερισμάτων, είναι δυνατόν να προκύψει οικονομική διπλή φορολόγηση όταν αρχικά η εταιρία υπόκειται σε εταιρικό φόρο και στη συνέχεια ο μέτοχος υπόκειται σε φόρο εισοδήματος επί των διανεμόμενων κερδών, δηλαδή των μερισμάτων.

⁶ Επενδυτές χαρτοφυλακίου είναι επενδυτές οι οποίοι δεν έχουν ως στόχο να επηρεάσουν τη διαχείριση της εταιρίας της οποίας κατέχουν τίτλους. Η φορολόγηση των μερισμάτων που λαμβάνονται από επιχειρήσεις καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από την οδηγία για τις μητρικές-θυγατρικές εταιρίες (οδηγία του Συμβουλίου 90/435/ΕΟΚ, της 23ης Ιουλίου 1990, σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς το οποίο ισχύει για τις μητρικές και θυγατρικές εταιρίες διαφορετικών κρατών μελών, ΕΕ L 225 της 20ής Αυγούστου 1990), η οποία προβλέπει απαλλαγή από φόρους που κρατούνται στην πηγή για την πληρωμή μερισμάτων που υπεισέρχονται στο πεδίο εφαρμογής της και έκπτωση ή απαλλαγή φόρου επί των μερισμάτων που καταβάλλονται στη δικαιούχο εταιρία.

2.1.3. Διεθνής νομική διπλή φορολόγηση

Η διεθνής νομική διπλή φορολόγηση προκύπτει όταν δύο κράτη φορολογούν τον ίδιο φορολογούμενο για το ίδιο εισόδημα. Στην περίπτωση μερισμάτων, διεθνής νομική διπλή φορολόγηση είναι δυνατόν να λάβει χώρα όταν αρχικά παρακρατείται φόρος από τον μέτοχο για τα μερίσματα που του καταβάλλονται σε ένα κράτος και στη συνέχεια το εισόδημά του φορολογείται σε άλλο κράτος. Στα διανεμόμενα κέρδη εταιριών είναι δυνατόν να επιβάλλεται τόσο οικονομική όσο και νομική διπλή φορολόγηση.

Το υπόδειγμα σύμβασης του ΟΟΣΑ για την φορολογία εισοδήματος και κεφαλαίου προβλέπει ευρύτερα αποδεκτές κατευθυντήριες γραμμές για την εξάλειψη της διεθνούς νομικής διπλής φορολόγησης μερισμάτων. Σύμφωνα με το άρθρο 10 αυτού του υποδείγματος σύμβασης, τα μερίσματα είναι δυνατόν να φορολογούνται στο κράτος της κατοικίας του μετόχου, αλλά και στην χώρα προέλευσής τους. Ωστόσο, ο φόρος που επιβάλλεται από την χώρα προέλευσης περιορίζεται στο 15% εάν ο κάτοχος των μερισμάτων είναι φυσικό πρόσωπο. Στις διμερείς φορολογικές τους συμβάσεις, τα κράτη μέλη μπορούν να συμφωνήσουν είτε να επιβάλλουν χαμηλότερο φόρο στην χώρα προέλευσης είτε να μην επιβάλλουν κανένα φόρο (και εκτός του πλαισίου της σύμβασης μπορούν, βεβαίως, να προβλέπουν μονομερώς χαμηλότερη ή καθόλου φορολόγηση στην πηγή).

Τα άρθρα 23 Α και 23 Β του υποδείγματος φορολογικής σύμβασης του ΟΟΣΑ αφορούν μεθόδους κατάργησης της διπλής φορολόγησης. Το συνδυασμένο αποτέλεσμα των άρθρων 10 και 23 Α και 23 Β του εν λόγω υποδείγματος είναι ότι, στην περίπτωση φυσικών προσώπων, το κράτος κατοικίας του μετόχου επιτρέπεται να φορολογεί μερίσματα που προκύπτουν στο άλλο κράτος. Ωστόσο, πρέπει να εκπέσει από το φόρο που θα επιβάλει στα μερίσματα αυτά τον φόρο που έχει εισπραχθεί από το κράτος στο οποίο προκύπτουν τα μερίσματα⁷. Κανένα κράτος μέλος δεν εξέφρασε επιφύλαξη για το σημείο αυτό του υποδείγματος της σύμβασης του ΟΟΣΑ.

Η έκπτωση βάσει του υποδείγματος σύμβασης του ΟΟΣΑ είναι (απλή) κανονική έκπτωση, σε αντίθεση με τον πλήρη καταλογισμό. Κανονική έκπτωση σημαίνει ότι το κράτος της κατοικίας του φορολογουμένου περιορίζει τον συμψηφισμό στο ποσό του δικού του φόρου επί των μερισμάτων. Κατά συνέπεια, εάν το κράτος κατοικίας δεν φορολογεί τα μερίσματα, ή τα φορολογεί με χαμηλότερο συντελεστή σε σχέση με το κράτος μέλος προέλευσης, το υπόδειγμα σύμβασης του ΟΟΣΑ δεν υποχρεώνει το κράτος κατοικίας να επιστρέψει το μέρος του αλλοδαπού παρακρατούμενου φόρου που υπερβαίνει τον φόρο που επιβλήθηκε από το ίδιο το κράτος κατοικίας.

⁷ Παράγραφος 49 των παρατηρήσεων για τα άρθρα 23 Α και 23 Β του υποδείγματος φορολογικής σύμβασης του ΟΟΣΑ.

Επιπλέον, τα άρθρα 10 και 23 Α και 23 Β του υποδείγματος σύμβασης του ΟΟΣΑ αφορούν μόνον εκπτώσεις σε σχέση με το φόρο που επιβάλλεται άμεσα στο μέρισμα από την χώρα προέλευσης, δηλ. τον παρακρατούμενο φόρο στην πηγή που καταβάλλεται από την επιχείρηση εξ ονόματος του μετόχου, και όχι με εκπτώσεις για τον υποκείμενο φόρο, δηλ. τον συνολικό φόρο της εταιρίας που αποδίδεται στο δημόσιο, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των συστημάτων καταλογισμού του φόρου⁸.

Τέλος, σημειώνεται ότι το σύστημα εκπτώσεων του υποδείγματος σύμβασης του ΟΟΣΑ εφαρμόζεται ανεξάρτητα από τον τρόπο φορολόγηση των μερισμάτων (κλασσικό σύστημα, σύστημα διαφορισμού, σύστημα καταλογισμού του φόρου, απαλλαγή, βλ. κατωτέρω).

2.2. Συστήματα φορολόγησης μερισμάτων

Τα συστήματα που εφαρμόζονται από όλα τα κράτη μέλη έχουν ως κοινό στοιχείο την φορολόγηση των κερδών στο επίπεδο της επιχείρησης. Εκτός από ορισμένες αποκλίσεις στις φορολογικές βάσεις και στους φορολογικούς συντελεστές, διαφέρουν στην προσέγγισή τους όσον αφορά την φορολόγηση των μερισμάτων που λαμβάνονται από μετόχους φυσικά πρόσωπα. Η βασική επιλογή στην οποία κλήθηκε να προβεί κάθε κράτος μέλος ήταν κατά πόσον ή όχι θα έπρεπε να ρυθμίσει την οικονομική διπλή φορολόγηση που είναι δυνατόν να προκύψει και από το συνδυασμένο αποτέλεσμα του φόρου επί των κερδών των εταιριών και του φόρου εισοδήματος. Τα συστήματα ορισμένων κρατών μελών είναι δυνατόν να είχαν αρχικά σχεδιαστεί κυρίως για να αντιμετωπίσουν εσωτερικές καταστάσεις. Στην πράξη, τα συστήματα των κρατών μελών ενδέχεται να μην εμπίπτουν πλήρως σε κάποια από τις τέσσερις κατηγορίες που περιγράφονται κατωτέρω, δεδομένου ότι είναι δυνατόν να συνδυάζουν στοιχεία από διαφορετικά συστήματα.

2.2.1. Κλασσικό σύστημα

Το κλασσικό σύστημα αντιμετωπίζει την εταιρία ως προσωπικότητα πλήρως διακριτή από τους μετόχους της, σε συμφωνία με το καταστατικό της ως χωριστού νομικού προσώπου. Κατά συνέπεια, βάσει του κλασσικού συστήματος, τα κέρδη των εταιριών υπόκεινται σε φορολόγηση στο επίπεδο της επιχείρησης και το διανεμόμενο κέρδος, δηλαδή το μέρισμα, φορολογείται στο επίπεδο του μετόχου ως τμήμα του συνολικού του εισοδήματος με βάση τον ισχύοντα οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος. Το κλασσικό σύστημα οδηγεί σε πλήρη οικονομική διπλή φορολόγηση.

2.2.2. Συστήματα διαφορισμού εισοδημάτων

Σύμφωνα με τα συστήματα διαφορισμού, τα κέρδη μιας επιχείρησης υπόκεινται εξίσου σε εταιρικό φόρο, πλην όμως τα μερίσματα που λαμβάνονται από φυσικά πρόσωπα φορολογούνται ως χωριστή κατηγορία εισοδήματος. Υπάρχουν τρία επιμέρους είδη συστημάτων διαφορισμού.

⁸ Παράγραφος 1 των παρατηρήσεων στα άρθρα 23 Α και 23 Β.

Ενιαίος συντελεστής διαφορισμού

Βάσει του συστήματος αυτού, τα μερίσματα που λαμβάνονται από φυσικά πρόσωπα που είναι επενδυτές χαρτοφυλακίου υπόκεινται σε ενιαίο χωριστό φορολογικό συντελεστή. Ο φορολογικός αυτός συντελεστής κυμαίνεται συνήθως από 15 έως 30%, δηλ. σε επίπεδο σημαντικό χαμηλότερο από τον ανώτατο οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος, ο οποίος κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 40 έως 60%. Στην πράξη, ο διαφοροποιημένος φορολογικός συντελεστής επιλέγεται συχνά με τρόπον ώστε η συνδυασμένη επιβάρυνση του εταιρικού φόρου και του διαφοροποιημένου φόρου να αντιστοιχεί στον ανώτατο οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος. Οι μεμονωμένοι επενδυτές χαρτοφυλακίου στην ανώτατη κλίμακα φορολογίας εισοδήματος δεν επιβαρύνονται συνεπώς, σωρευτικά, με υψηλότερο εταιρικό φόρο και φόρο εισοδήματος από το φόρο που αντιστοιχεί στον ανώτατο οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος. Ένα άλλο αποτέλεσμα για ένα ημεδαπό επιχειρηματία με επαρκή κέρδη είναι ότι η επιλογή ανάμεσα στην αυτοαπασχόληση και στη δημιουργία επιχείρησης με εταιρική μορφή είναι φορολογικά ουδέτερη (όπως συμβαίνει βάσει του συστήματος καταλογισμού, βλ. κατωτέρω). Για τους φορολογούμενους στην κατώτερη εισοδηματική φορολογική κλίμακα, ένα σύστημα με ενιαίο διαφοροποιημένο συντελεστή δεν επιτυγχάνει πλήρη ουδετερότητα, δηλ. η συνδυασμένη επιβάρυνση του εταιρικού φόρου και του διαφοροποιημένου φόρου είναι υψηλότερη από το φόρο που θα έπρεπε να καταβληθεί με βάση τον οριακό συντελεστή φορολογίας εισοδήματος που εφαρμόζεται για την περίπτωση των ανωτέρω φορολογουμένων. Ωστόσο, για τους περισσότερους φορολογούμενους η συνδυασμένη επιβάρυνση είναι χαμηλότερη σε σχέση με το κλασσικό σύστημα και για τους μετόχους που υπάγονται στην υψηλή κλίμακα φόρου εισοδήματος το σύστημα απαλλάσσει πλήρως από τη διπλή φορολόγηση.

Πολλαπλοί διαφοροποιημένοι συντελεστές

Βάσει του συστήματος αυτού, ένα κράτος μέλος προβλέπει χωριστό διαφοροποιημένο φορολογικό συντελεστή για κάθε οριακό συντελεστή φορολογίας εισοδήματος. Με πολλαπλούς διαφοροποιημένους συντελεστές, τα κράτη μέλη είναι δυνατόν να πετύχουν παρόμοια αποτελέσματα όπως και με το σύστημα καταλογισμού. Οι χωριστοί διαφοροποιημένοι συντελεστές είναι δυνατόν να επιλεγούν με τρόπο ώστε για κάθε κλίμακα φορολογίας εισοδήματος η συνδυασμένη φορολογική επιβάρυνση του εταιρικού φόρου και του φόρου εισοδήματος να ισούται με τον οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος, όπως και στην περίπτωση των συστημάτων καταλογισμού. Στην πράξη, για χώρες με πολλαπλούς οριακούς συντελεστές φόρου εισοδήματος το σύστημα θα μπορούσε να απλοποιηθεί με την εφαρμογή δύο μόνο διαφοροποιημένων φορολογικών συντελεστών.

Μέθοδος φορολόγησης του ήμισους των μερισμάτων

Βάσει της μεθόδου αυτής μόνο το ήμισυ των μερισμάτων που λαμβάνονται από τον μέτοχο φορολογούνται βάσει του ισχύοντος οριακού συντελεστή φόρου εισοδήματος. Με την μέθοδο αυτή, η συνδυασμένη επιβάρυνση του φόρου εταιριών και του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων επί των μερισμάτων θα μπορούσε επίσης να αντιστοιχεί στον ανώτατο οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος, δηλ. η μέθοδος αυτή θα μπορούσε να επιτύχει το ίδιο αποτέλεσμα με το σύστημα καταλογισμού για φορολογούμενους με υψηλό εισόδημα.

Θα ήταν επίσης δυνατό να απαλλαγεί περισσότερο από το ήμισυ των μερισμάτων για τους φορολογούμενους με χαμηλότερο εισόδημα. Στην πράξη, ωστόσο, τα κράτη μέλη τα οποία εφαρμόζουν το σύστημα αυτό έχουν επιλέξει τη μέθοδο φορολόγησης του ημίσεως των μερισμάτων (Γερμανία, Λουξεμβούργο και Πορτογαλία· η Γαλλία ανακοίνωσε ότι θα εισαγάγει τη μέθοδο αυτή από την 1η Ιανουαρίου 2005).

Δικαίωμα επιλογής τρόπου φορολόγησης

Οι εθνικές διατάξεις προβλέπουν συνήθως το δικαίωμα επιλογής του τρόπου εκτίμησης του φόρου, βάσει του οποίου παρέχεται στους φορολογούμενους με χαμηλό εισόδημα η δυνατότητα να επιλέξουν τη φορολόγηση των μερισμάτων σύμφωνα με τους συνήθεις κανόνες φορολογίας εισοδήματος, που ισοδυναμεί με εφαρμογή του κλασικού συστήματος, εάν αυτό οδηγεί σε χαμηλότερη φορολόγηση σε σχέση με την εφαρμογή του συστήματος διαφορισμού.

2.2.3. Σύστημα καταλογισμού φόρου

Το σύστημα καταλογισμού φόρου βασίζεται στην θεωρία του “αγωγού”, σύμφωνα με την οποία η εταιρία θεωρείται ως “αγωγός” κερδών και εισοδημάτων και ο φόρος επί των εταιρικών κερδών χρησιμεύει ως προπληρωμή για τον φόρο εισοδήματος επί των μερισμάτων των μετόχων. Βάσει του εν λόγω συστήματος, τόσο η επιχείρηση όσο και οι μέτοχοι φορολογούνται χωριστά, αλλά στο επίπεδο του μετόχου, το μέρισμα αυξάνεται αρχικά με τον εταιρικό φόρο που καταβάλλεται από την επιχείρηση για το εισόδημα αυτό και στη συνέχεια καταλογίζεται μέρος ή το σύνολο του ποσού αυτού έναντι του φόρου εισοδήματος επί των μερισμάτων. Κατά συνέπεια, η έκπτωση μπορεί να είναι 100% ή χαμηλότερη. Εάν η έκπτωση ισούται με τον εταιρικό φόρο που καταβάλλει η επιχείρηση επί των μερισμάτων, το σύστημα αυτό εγγυάται πλήρη ελάφρυνση από την οικονομική διπλή φορολογία για μετόχους όλων των εισοδηματικών κλιμάκων.

2.2.4. Σύστημα απαλλαγής

Τέλος, το εισόδημα από μερίσματα είναι δυνατόν να απαλλάσσεται από την φορολογία εισοδήματος.

2.3. Οι επιπτώσεις των διαφόρων συστημάτων

Το κατωτέρω παράδειγμα παρουσιάζει το αποτέλεσμα των διαφόρων μεθόδων σε καταστάσεις που αφορούν το εσωτερικό μιας χώρας, με την παραδοχή ότι ισχύει ένας συντελεστής φόρου εταιριών 33,3%, ένας οριακός συντελεστής φόρου εισοδήματος 50% και, όπου εφαρμόζεται, πλήρης καταλογισμός φόρου ή διαφοροποιημένος φορολογικός συντελεστής 25%. Οι συντελεστές αυτοί επιλέγονται με τρόπο ώστε ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής επί των μερισμάτων, δηλαδή η συνδυασμένη επιβάρυνση του εταιρικού φόρου και του φόρου εισοδήματος να ισούται με τον υψηλότερο οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος. Την πρακτική αυτή έχουν ακολουθήσει πολλά κράτη μέλη για να επιτύχουν ουδετερότητα μεταξύ των δραστηριοτήτων που ασκούνται μέσω αυτοαπασχόλησης και εκείνων που ασκούνται μέσω επιχειρήσεων που έχουν συσταθεί ως εταιρίες.

Για την αποφυγή τυχόν παρανοήσεων πρέπει να τονιστεί ότι οι φορολογικοί συντελεστές που χρησιμοποιούνται στο εν λόγω παράδειγμα δεν έχουν δεοντολογικό (κανονιστικό) χαρακτήρα, μοναδικός δε σκοπός του παραδείγματος είναι να καταδείξει τα διαφορετικά αποτελέσματα των τεσσάρων συστημάτων.

Παράδειγμα 1 : Τα αποτελέσματα των διαφόρων συστημάτων φορολόγησης των μερισμάτων

		Κλασσικό	Διαφορισμός	Ήμισυ των μερισμάτων	Καταλογισμός	Απαλλαγή
1	Κέρδος	100	100	100	100	100
2	Εταιρικός φόρος 33,3%	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3
3	Μέρισμα (1/-2)	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7
4	Βάση φόρου εισοδήματος	66,7	66,7	33,35(50% του 3)	100 (3+2)	0
5	Φόρος εισοδήματος (50% του 4)	33,35		16,7	50	
6	Πλήρης έκπτωση (2)				33,3	
7	Εναπομένων φόρος εισοδήματος (5/-6)				16,7	
8	Διαφοροποιημένος φόρος (25% του 4)		16,7			
9	Καθαρό μέρισμα (3/-5, 7 ή 8)	33,35	50	50	50	66,7
10	Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής επί του 1 αποτελεί την συνδυασμένη φορολογική επιβάρυνση	66,65%	50%	50%	50%	33,3%

Το κλασσικό σύστημα δεν επιτρέπει την αποφυγή της οικονομικής διπλής φορολόγησης: τα κέρδη υπόκεινται αρχικά σε εταιρικό φόρο στο επίπεδο της επιχείρησης και στη συνέχεια, μετά τη διανομή, υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος στο επίπεδο των μεμονωμένων μετόχων.

Τα συστήματα διαφορισμού, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος φορολογίας του ημίσεως εισοδήματος, είναι δυνατόν (όπως στο παράδειγμα) να δώσουν το ίδιο αποτέλεσμα όσον αφορά το καθαρό μέρος όπως και το σύστημα καταλογισμού του φόρου. Στην πράξη, και τα δύο συστήματα έχουν τη δυνατότητα να εξαλείψουν την οικονομική διπλή φορολόγηση, μολονότι τα συστήματα διαφορισμού επιτυγχάνουν το αποτέλεσμα αυτό χωρίς τους επιπλέον υπολογισμούς που απαιτούνται από το σύστημα καταλογισμού⁹. Και με τα δύο συστήματα, ο πραγματικός φόρος (δηλ. ο εταιρικός φόρος συν τον εφαρμοζόμενο φόρο εισοδήματος) επί του μερίσματος μπορεί να είναι ο ίδιος με εκείνον βάσει του οριακού συντελεστή φόρου εισοδήματος, τουλάχιστον για φορολογούμενους στην υψηλή εισοδηματική κλίμακα. Αποτέλεσμα του γεγονότος αυτού είναι ότι καθίσταται ουδέτερη από φορολογικής απόψεως η επιλογή μεταξύ αυτοαπασχόλησης και σύστασης επιχείρησης με τη μορφή εταιρίας. Με άλλα λόγια, με την παραδοχή ότι όλα τα κέρδη διανέμονται, ο φορολογούμενος καταβάλλει το ίδιο ποσό φόρου, ανεξάρτητα από το εάν ασκεί τη δραστηριότητά του μέσω χωριστού νομικού προσώπου υποκείμενου σε εταιρικό φόρο, ή ως αυτοαπασχολούμενος. Στην πρώτη περίπτωση, τα κέρδη του υπόκεινται σε εταιρικό φόρο με συντελεστή 33,3% και σε φόρο εισοδήματος με συντελεστή 16,7%, συνολικά 50% (βάσει του συστήματος καταλογισμού του φόρου) ή σε εταιρικό φόρο 33,3% και διαφοροποιημένο φόρο 16,7%, σύνολο πάλι 50%. Εάν δεν ασκεί τη δραστηριότητά του ως εταιρία αλλά ως αυτοαπασχολούμενος, πληρώνει απλώς φόρο εισοδήματος με συντελεστή 50%, που αντιστοιχεί στην ίδια συνολική φορολογική επιβάρυνση 50% βάσει του συστήματος καταλογισμού του φόρου και του συστήματος διαφορισμού.

Σύμφωνα με το σύστημα απαλλαγής, η συνολική φορολογική επιβάρυνση ισούται λογικά με τον συντελεστή φόρου εταιριών, δεδομένου ότι δεν επιβάλλεται φόρος στα μερίσματα.

2.4. Συστήματα που ισχύουν στα κράτη μέλη

Για τους σκοπούς της παρούσας ανακοίνωσης γίνεται διάκριση μεταξύ τριών περιπτώσεων καταβολής μερίσματος: καταβολή ημεδαπού μερίσματος, καταβολή εισερχόμενου μερίσματος και καταβολή εξερχόμενου μερίσματος. Τα ημεδαπά μερίσματα είναι εκείνα που καταβάλλει επιχείρηση σε ένα κράτος μέλος σε μέτοχο ο οποίος έχει την κατοικία του στο ίδιο κράτος μέλος. Εισερχόμενα μερίσματα είναι τα μερίσματα που καταβάλλονται σε μέτοχο ο οποίος διαμένει σε ένα κράτος μέλος από επιχείρηση εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος. Εξερχόμενα μερίσματα είναι εκείνα που καταβάλλει επιχείρηση ευρισκόμενη στο υπό εξέταση κράτος μέλος σε μέτοχο που διαμένει σε άλλο κράτος μέλος.

⁹ Από την πλευρά τους, το σύστημα του ενιαίου διαφοροποιημένου συντελεστή ή το σύστημα φορολογίας του ημίσεως του εισοδήματος δεν παρέχουν πλήρη ελάφρυνση από την διπλή φορολόγηση εισοδημάτων από μερίσματα για φορολογούμενους που ανήκουν στις χαμηλότερες εισοδηματικές κλίμακες, ενώ το σύστημα καταλογισμού του φόρου επιτυγχάνει πάντοτε το αποτέλεσμα αυτό.

Πίνακας 1 : Ημεδαπά μερίσματα : ανασκόπηση των συστημάτων φορολόγησης των μερισμάτων που εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη και τις υπό ένταξη χώρες σε φυσικά πρόσωπα που λαμβάνουν ημεδαπά μερίσματα

	Κλασσικό σύστημα	Σύστημα καταλογισμού φόρου	Σύστημα διαφορισμού	Σύστημα απαλλαγής
Κράτη μέλη	Ιρλανδία	Ισπανία, Γαλλία	Βέλγιο, Δανία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Αυστρία, Πορτογαλία, Σουηδία	Ελλάδα
Υπό ένταξη χώρες		Μάλτα	Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Πολωνία, Σλοβακική Δημοκρατία, Σλοβενία	Εσθονία ¹⁰ , Λετονία

Η Ιταλία, η Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν εμφανίζονται στον ανωτέρω πίνακα καθώς εφαρμόζουν επιλογές ή συνδυασμούς συστημάτων. Η Ιταλία παρέχει στους επενδυτές χαρτοφυλακίου τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ του συστήματος καταλογισμού ή ενός συστήματος διαφορισμού με διαφοροποιημένου συντελεστή 12,5%. Η Φινλανδία συνδυάζει το σύστημα διαφορισμού και το σύστημα καταλογισμού με τρόπο ώστε στην πράξη να ισοδυναμεί με σύστημα απαλλαγής. Το Ηνωμένο Βασίλειο εφαρμόζει σύστημα καταλογισμού σε συνδυασμό με σύστημα διαφορισμού με δύο διαφορετικούς συντελεστές, που για τους φορολογούμενους με χαμηλό εισόδημα ισοδυναμεί με απαλλαγή.

Η Ιρλανδία είναι το μοναδικό κράτος μέλος που εφαρμόζει το κλασσικό σύστημα για τα ημεδαπά μερίσματα, αποτελεί δε ενδιαφέρουσα περίπτωση δεδομένου του χαμηλού συντελεστή φορολογίας των εταιριών (12,5%). Ως αποτέλεσμα του χαμηλού αυτού φορολογικού συντελεστή, η οικονομική διπλή φορολόγηση που απορρέει από τη συνδυασμένη φορολογική επιβάρυνση του εταιρικού φόρου και του φόρου εισοδήματος για τα εγχώρια μερίσματα παραμένει σχετικά χαμηλή.

Πέντε κράτη μέλη εφαρμόζουν σύστημα καταλογισμού του φόρου σε ημεδαπά μερίσματα, συμπεριλαμβανομένης της Ιταλίας, της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η Ιρλανδία, η Γερμανία και η Πορτογαλία είχαν επίσης συστήματα καταλογισμού, πλην όμως τα κατήργησαν. Η Ελλάδα είναι το μόνο κράτος μέλος που εφαρμόζει σύστημα απαλλαγής.

Μία πλειοψηφία έντεκα κρατών μελών εφαρμόζει κάποια μορφή συστήματος διαφορισμού στα ημεδαπά μερίσματα, συμπεριλαμβανομένων, και πάλι, της Ιταλίας, της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η Μάλτα είναι η μόνη υπό ένταξη

¹⁰

Το σύστημα της Εσθονίας θεωρείται ως σύστημα απαλλαγής, μολονότι έχει ένα μοναδικό χαρακτηριστικό : ο εταιρικός φόρος δεν εισπράττεται μέχρις ότου διανεμηθούν τα μερίσματα. Δεν επιβάλλεται φόρος επί των ημεδαπών μερισμάτων. Θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ως ένα σύστημα στο οποίο τα κέρδη απαλλάσσονται στο επίπεδο της εταιρείας και στο οποίο ο φόρος που καταβάλλεται από την εταιρεία με τον ίδιο συντελεστή που εφαρμόζεται για το ατομικό εισόδημα είναι παρακρατούμενος φόρος, που αποτελεί προπληρωμή της φορολογικής υποχρέωσης του μετόχου έναντι των μερισμάτων.

χώρα η οποία εφαρμόζει σύστημα καταλογισμού φόρου σε ημεδαπά μερίσματα που λαμβάνονται από μετόχους φυσικά πρόσωπα. Δύο υπό ένταξη χώρες εφαρμόζουν το σύστημα απαλλαγής ενώ επτά χώρες εφαρμόζουν κάποια μορφή συστήματος διαφορισμού. Αξίζει ίσως να σημειωθεί ότι οι ΗΠΑ εισήγαγαν επίσης πρόσφατα ένα σύστημα διαφορισμού¹¹.

Τρέχουσες εξελίξεις

Η Ιταλία ανακοίνωσε ότι θα καταργήσει το σύστημα καταλογισμού. Τα μερίσματα που λαμβάνονται από φυσικά πρόσωπα που είναι επενδυτές χαρτοφυλακίου θα υπόκεινται σε διαφοροποιημένο συντελεστή 12,5%¹². Η Γαλλία ανακοίνωσε ότι θα αντικαταστήσει το σύστημα καταλογισμού με ένα σύστημα φορολόγησης του ημίσεως των μερισμάτων από την 1η Ιανουαρίου 2005. Το θέμα της φορολογικής μεταχείρισης εισερχόμενων μερισμάτων εκ μέρους της Φινλανδίας¹³ και της Αυστρίας¹⁴ βρίσκεται ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, μετά από αίτηση των εθνικών δικαστηρίων για την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων. Η Φινλανδία εξετάζει το ενδεχόμενο κατάργησης του συστήματος καταλογισμού του φόρου¹⁵. Η Αυστρία έχει ήδη θεσπίσει τις αναγκαίες νομοθετικές διατάξεις για τη συμμόρφωση του εθνικού της δικαίου με το δίκαιο της ΕΕ¹⁶.

3. ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

3.1. Γενικά

3.1.1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με το άρθρο 14 της συνθήκης ΕΚ “Η εσωτερική αγορά περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας συνθήκης”. Το άρθρο 56 της συνθήκης ΕΚ ασχολείται με την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων.

Λόγω απουσίας εναρμόνισης, η άμεση φορολογία εξακολουθεί ουσιαστικά να αποτελεί αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ωστόσο, τα κράτη μέλη πρέπει να ασκούν την αρμοδιότητα αυτή σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία¹⁷.

Η πλέον συναφής υπόθεση για την φορολόγηση των μερισμάτων χαρτοφυλακίου είναι η υπόθεση *Verkooijen*. Τα πραγματικά περιστατικά στην υπόθεση αυτή ήταν σχετικά απλά: κατά την φορολόγηση του εισοδήματος από μερίσματα, οι Κάτω Χώρες προέβλεπαν την απαλλαγή των πρώτων 1.000 φιορινίων. Ωστόσο, η

¹¹ Με συντελεστή 15% (5% για τους φορολογούμενους στην χαμηλή κλίμακα φορολογίας εισοδήματος), βλ. την Jobs and Growth Tax Relief Reconciliation Act του 2003, της 22ας Μαΐου 2003.

¹² Νομοθετικό Διάταγμα της 12ης Σεπτεμβρίου 2003. Οι τροποποιήσεις θα τεθούν σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2004.

¹³ Υπόθεση C-319/02, *Manninen*.

¹⁴ Υπόθεση C-315/02, *Lenz*.

¹⁵ Βλ. την αγγλική περίληψη εκτενούς έκθεσης ομάδας εργασίας που συστάθηκε από το φινλανδικό Υπουργείο Οικονομικών, στη διεύθυνση <http://www.vm.fi/resource/fi/27616.pdf>, σ. 197.

¹⁶ Budgetbegleitgesetz 2003.

¹⁷ *Verkooijen*, παράγραφος 32, που παραπέμπει στην υπόθεση C-80/94 *Wielockx* [1995] ΣΥΛ. I-2493, παράγραφος 16, Υπόθεση C-264/96 *ICI* [1998] ΣΥΛ. I-4695, παράγραφος 19, Υπόθεση C-311/97 *Royal Bank of Scotland* [1999] ΣΥΛ. I-2651, παράγραφος 19.

απαλλαγή αυτή εφαρμοζόταν μόνο στα ημεδαπά μερίσματα και όχι στα εισερχόμενα. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η μεταχείριση αυτή δεν ήταν σύμφωνη με την συνθήκη ΕΚ. Στη συνέχεια του εγγράφου εξετάζονται λεπτομερώς ορισμένα από τα στοιχεία της υπόθεσης.

3.1.2. *Η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων*

Τα άρθρα 56 και 58 της συνθήκης ΕΚ για την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων έχουν τη μεγαλύτερη συνάφεια σε σχέση με την άμεση φορολογία, δεδομένου ότι στην πράξη τα περισσότερα φυσικά πρόσωπα που έχουν στην κατοχή τους αλλοδαπές μετοχές δεν ασκούν σαφή επιρροή στις αποφάσεις της επιχείρησης και δεν έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν τις δραστηριότητές της¹⁸.

Σύμφωνα με το άρθρο 56 “απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών”. Το άρθρο 56 δεν περιλαμβάνει ορισμό της έννοιας των κινήσεων κεφαλαίων. Για το θέμα αυτό θα πρέπει να γίνει παραπομπή στην ονοματολογία στο παράρτημα Ι της οδηγίας του Συμβουλίου 88/361/ΕΟΚ, της 24ης Ιουνίου 1988 περί της εφαρμογής του άρθρου 67 της συνθήκης (ΕΟΚ)¹⁹. Μολονότι η είσπραξη μερισμάτων δεν αναφέρεται ρητά στο παράρτημα ως κίνηση κεφαλαίων, προϋποθέτει αναγκαστικά συμμετοχή σε νέες ή υφιστάμενες επιχειρήσεις σύμφωνα με τον τίτλο Ι (2) της ονοματολογίας. Η είσπραξη μερισμάτων ενδέχεται επίσης να συνδέεται με την “απόκτηση από κατοίκους αλλοδαπών τίτλων που είναι διαπραγματεύσιμοι στο χρηματιστήριο²⁰.” Το ΔΕΚ αποφάνθηκε συνεπώς ότι η εκ μέρους υπηκόου κράτους μέλους που κατοικεί εντός του κράτους αυτού είσπραξη μερισμάτων από μετοχές εταιρίας που έχει την έδρα της σε άλλο κράτος μέλος εμπίπτει στην οδηγία 88/361²¹. Ως εκ τούτου, η είσπραξη μερισμάτων καλύπτεται από το άρθρο 56 της συνθήκης ΕΚ.

3.1.3. *Περιορισμοί και αιτιολογήσεις*

Για τον προσδιορισμό του κατά πόσον μία διάταξη εθνικού δικαίου συμβιβάζεται με το άρθρο 56 της συνθήκης ΕΚ θα πρέπει να διαπιστωθεί εάν επιβάλλει περιορισμούς στην ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων και εάν ναι, κατά πόσον οι περιορισμοί αυτοί δύνανται να αιτιολογηθούν.

¹⁸ Το ΔΕΚ αποφάνθηκε στην περίπτωση μετόχων με αλλοδαπές μετοχές που τους παρείχαν τη δυνατότητα επιρροής στις αποφάσεις της επιχείρησης και προσδιορισμού των δραστηριοτήτων της ότι ασκούσαν το δικαίωμα εγκατάστασης κατά την έννοια του άρθρου 43 της συνθήκης ΕΚ, βλ. Υπόθεση C-251/98 *Baars* [2000] ΣΥΛ. I-2787, παράγραφος 22.

¹⁹ ΕΕ 1988 L 178/5. Η ονοματολογία αναφέρεται ρητά ότι δεν είναι εξαντλητική. Η ουσία του άρθρου 67 της συνθήκης ΕΟΚ βρίσκεται πλέον στο άρθρο 56 της συνθήκης ΕΚ.

²⁰ Στοιχείο ΙΙΙ.Α.2. του παραρτήματος Ι.

²¹ Βλ. *Verkooijen*, παράγραφοι 28 έως 30.

Δύο ερωτήματα, που αναπτύχθηκαν στη νομολογία του ΔΕΚ, καθορίζουν εάν υπάρχει περιορισμός στην ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων κατά την έννοια του άρθρου 56 της συνθήκης ΕΚ :

- ενδέχεται η διάταξη αυτή να αποτρέψει τους κατοίκους ενός κράτους μέλους από το να επενδύσουν το κεφάλαιό τους σε επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη;²²
- υπάρχει κίνδυνος η διάταξη του υπό εξέταση κράτους μέλους να αποτελέσει εμπόδιο σε επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη για την άντληση κεφαλαίων από το εν λόγω κράτος μέλος;²³

Εάν υπάρχει καταφατική απάντηση σε ένα ή και στα δύο ανωτέρω ερωτήματα, η διάταξη συνιστά περιορισμό των κινήσεων κεφαλαίων.

Στην υπόθεση *Verkooijen*, το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι η εξάρτηση της χορήγησης, όσον αφορά το φόρο εισοδήματος των μετόχων που είναι φυσικά πρόσωπα, ενός φορολογικού πλεονεκτήματος από την προϋπόθεση της προέλευσης (καταβολής) των μερισμάτων από εγκατεστημένες στην ημεδαπή εταιρίες συνιστά περιορισμό της κίνησης κεφαλαίων²⁴.

3.1.4. Άρθρο 58 παράγραφος 1 και άρθρο 58 παράγραφος 3.

Από τη στιγμή που διαπιστώνεται κάποιος περιορισμός θα πρέπει να διερευνάται κατά πόσον δύναται να αιτιολογηθεί.

Μία από τις κυριότερες εξαιρέσεις από το άρθρο 56 προβλέπεται στο άρθρο 58 παράγραφος 1 σημείο (α), το οποίο παρέχει το δικαίωμα στα κράτη μέλη “να εφαρμόζουν τις οικείες διατάξεις της φορολογικής τους νομοθεσίας οι οποίες διακρίνουν μεταξύ φορολογουμένων οι οποίοι δεν βρίσκονται στην ίδια κατάσταση όσον αφορά την κατοικία τους ή τον τόπο όπου είναι επενδεδυμένα τα κεφάλαιά τους”.

Επιλέον, βάσει του άρθρου 58.1.(β), τα κράτη μέλη «λαμβάνουν όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την αποφυγή παραβιάσεων των εθνικών νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων», ιδιαίτερα εκείνων που αφορούν την φορολογία.

Ωστόσο, οι εξαιρέσεις του άρθρου 58 παράγραφος 1 περιορίζονται από το άρθρο 58 παράγραφος 3, το οποίο ορίζει συγκεκριμένα ότι τα εθνικά μέτρα που αναφέρονται στο άρθρο 58 παράγραφος 1 “δεν μπορούν να αποτελούν μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ούτε συγκεκριμένο περιορισμό της ελεύθερης κίνησης των κεφαλαίων και των πληρωμών, όπως ορίζεται στο άρθρο 56”.

²² Για το θέμα αυτό βλ. Υπόθεση C-484/93 *Svensson and Gustavsson* κατά *Ministre du Logement et de l'Urbanisme* [1995] ΣΥΛ. I-3955, παράγραφος 10, Υπόθεση C-222/97 *Trummer and Mayer* [1999] ΣΥΛ. I-1661, παράγραφος 26 και Υπόθεση C-439/97 *Sandoz v Finanzlandesdirektion für Wien, Niederösterreich und Burgenland* [1999] ΣΥΛ. I-7041, παράγραφος 19.

²³ *Verkooijen*, παράγραφος 35.

²⁴ *Verkooijen*, παράγραφος 36.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το άρθρο 58 παράγραφος 1 αποτελεί εξαίρεση στη βασική αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας και κατά συνέπεια πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά²⁵.

Η δυνατότητα που παρέχεται στα κράτη μέλη στο άρθρο 58 να διακρίνουν μεταξύ προσώπων σε διαφορετικές καταστάσεις έγινε αποδεκτή στη νομολογία του ΔΕΚ²⁶. Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, οι διατάξεις αυτές πρέπει να είναι συμβατές με το κοινοτικό δίκαιο εφόσον (1) εφαρμόζονται σε περιπτώσεις που δεν είναι αντικειμενικά συγκρίσιμες ή (2) δικαιολογούνται βάσει επιτακτικών λόγω δημοσίου συμφέροντος. Ωστόσο, οι διατάξεις αυτές δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να επιβάλλουν περιορισμούς πέραν εκείνων οι οποίοι είναι αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου, πρέπει δηλαδή να συνάδουν με την αρχή της αναλογικότητας²⁷.

Με βάση την υπόθεση *Verkooijen* συνάγεται ότι οι εξαιρέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 58 παράγραφος 1 αποτελούν ουσιαστικά έκφραση αρχών που έχουν ήδη αναγνωριστεί στη νομολογία²⁸. Σύμφωνα με το ΔΕΚ, οι εξαιρέσεις αυτές δεν δικαιολογούσαν τον περιορισμό για τα εισερχόμενα μερίσματα στην υπόθεση *Verkooijen*.

3.1.5. Άλλες αιτιολογίες

Τα κράτη μέλη αναφέρουν συχνά αιτιολογίες που βασίζονται σε επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος. Μόνο σε μία περίπτωση το ΔΕΚ δέχθηκε μία τέτοια αιτιολόγηση (επιχείρημα συνάφειας, στην υπόθεση *Bachmann*, που συζητείται αναλυτικότερα κατωτέρω). Όλες οι επακόλουθες προσπάθειες αιτιολόγησης απορρίφθηκαν από το ΔΕΚ.

- ο κίνδυνος φοροαποφυγής: το ΔΕΚ απορρίπτει κάθε φορά τη δικαιολογία αυτή εάν η επίμαχη νομοθεσία δεν έχει ως ειδικό σκοπό τον αποκλεισμό της δυνατότητας να παρέχεται ένα φορολογικό πλεονέκτημα σε καθαρά επίπλαστες καταστάσεις²⁹.
- η απώλεια φορολογικών εσόδων: η μείωση των φορολογικών εσόδων δεν συνιστά επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος ικανό να δικαιολογήσει ένα μέτρο που είναι καταρχήν αντίθετο προς μία από τις θεμελιώδεις ελευθερίες³⁰.

²⁵ Υπόθεση C-54/99 *Eglise de Scientologie* [2000] ΣΥΛ. I-1335, παράγραφος 17. Γνώμη του Γενικού Εισαγγελέα Tizzano στην Υπόθεση C-516/99 *Schmid* [2002] ΣΥΛ. I-4573, παράγραφος 44.

²⁶ *Verkooijen*, παράγραφος 43.

²⁷ Βλ., για παράδειγμα, Υπόθεση C-478/98 *Επιτροπή κατά Βελγίου (DEM Eurobonds)* [2000] ΣΥΛ. I-7589, παράγραφος 41 και Υπόθεση C-163/94 *Sanz de Lera and others* [1995] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-4821, παράγραφος 23.

²⁸ Βλ. παράγραφο 46 *Verkooijen*.

²⁹ Υπόθεση C-324/00 *Lankhorst*, δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί, παράγραφος 37, *ICI*, παράγραφος 26, βλ. επίσης Υπόθεση C-397/98 *Hoechst* [2001] I-1727, παράγραφος 57.

³⁰ *Lankhorst*, παράγραφος 36, *Verkooijen* παράγραφος 59, *ICI* παράγραφος 28.

- η ανάγκη προοδευτικότητας του φορολογικού συστήματος: κατά πάγια νομολογία, η αντίθετη προς θεμελιώδη ελευθερία δυσμενής φορολογική μεταχείριση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με την ύπαρξη άλλων φορολογικών πλεονεκτημάτων, ακόμη και αν υποτεθεί ότι υφίστανται τέτοια πλεονεκτήματα³¹.
- η ύπαρξη χαμηλότερων φορολογικών συντελεστών σε άλλα κράτη μέλη³².
- - η εναρμόνιση αυτή δεν έχει επιτευχθεί: ελλείπει εναρμονίσεως σε κοινοτικό επίπεδο, τα κράτη μέλη οφείλουν ωστόσο να τηρούν το κοινοτικό δίκαιο³³.
- η αποτελεσματικότητα της φορολογικής εποπτείας/διοικητικές δυσχέρειες³⁴.
- η απουσία αμοιβαίας μεταχείρισης δυνάμει σύμβασης διπλής φορολόγησης: τα δικαιώματα βάσει της Συνθήκης είναι άνευ περιορισμών και δεν δύνανται να υπόκεινται στο περιεχόμενο φορολογικής σύμβασης³⁵.
- στόχοι καθαρά οικονομικής φύσης, όπως η πρόθεση ενισχύσεως της οικονομίας της χώρας, μέσω της παροχής κινήτρων για την πραγματοποίηση από τους ιδιώτες επενδύσεων σε εταιρίες εδρεύουσες στη χώρα αυτή³⁶.
- το γεγονός ότι ο φορολογούμενος που υφίσταται τον περιορισμό τυγχάνει άλλων πλεονεκτημάτων³⁷.

3.2. Εισερχόμενα μερίσματα

Το Κεφάλαιο 3.2. εξετάζει τις διάφορες περιπτώσεις που αφορούν εισερχόμενα μερίσματα. Κάθε φορά, το συμπέρασμα είναι το ίδιο : σύμφωνα με τη συνθήκη ΕΚ, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να υποβάλουν πραγματική φορολόγηση με υψηλότερο συντελεστή στα εισερχόμενα μερίσματα σε σχέση με τα ημεδαπά μερίσματα.

³¹ Παράγραφος 97 της υπόθεσης C-385/00 *de Groot*, δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί, όπου το ΔΕΚ παραπέμπει: όσον αφορά την ελευθερία εγκατάστασης, Υπόθεση C-270/83 *Επιτροπή κατά Γαλλίας* [1986] ΣΥΛΛΟΓΗ 273, παράγραφος 21, Υπόθεση C-107/94 *Asscher* [1996] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-3089, παράγραφος 53, και *Saint-Gobain*, παράγραφος 54· όσον αφορά την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, Υπόθεση C-294/97 *Eurowings Luftverkehr* [1999] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-7447, παράγραφος 44· και, όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, Υπόθεση C-35/98 *Verkooijen* [2000] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-4071, παράγραφος 61.

³² Παράγραφος 44 της Υπόθεσης C-294/97 *Eurowings* [1999] ΣΥΛ. I-7449, επίσης Υπόθεση C-270/83 *Επιτροπή κατά Γαλλίας* [1986] ΣΥΛΛΟΓΗ 273, παράγραφος 21, Υπόθεση C-107/94 *Asscher* [1996] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-3089, παράγραφος 53.

³³ Παράγραφος 34 στην Υπόθεση C-18/95 *Terhoeve*, [1999] I-345, περί νομοθεσίας για την κοινωνική ασφάλιση, όπου το ΔΕΚ παραπέμπει στην Υπόθεση C-120/95 *Decker v Caisse de Maladie des Employés Privés* [1998] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-1831, παράγραφοι 22 και 23, και Υπόθεση C-158/96 *Kohll v Union des Caisses de Maladie* [1998] ΣΥΛΛΟΓΗ I-1931, παράγραφοι 18 και 19.

³⁴ Βλέπε, για παράδειγμα, Υπόθεση C-80/94 *Wielockx* [1995] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-2493 και Υπόθεση C-250/95 *Futura* [1997] ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-2471.

³⁵ Παράγραφος 26 της Υπόθεσης C-270/83 *Avoir Fiscal* [1986], σ. 173.

³⁶ *Verkooijen*, παράγραφος 48, στην οποία το ΔΕΚ παραπέμπει στην Υπόθεση C-120/95 *Decker v Caisse de Maladie des Employés Privés* [1998] ΣΥΛ. I-1831, παράγραφος 39, και Υπόθεση C-158/96 *Kohll v Union des Caisses de Maladie* [1998] ΣΥΛ. I-1931, παράγραφος 41.

³⁷ Υπόθεση C-270/83 *Επιτροπή κατά Γαλλίας* [1986] ΣΥΛ. I-273, Υπόθεση C-107/94 *Asscher* [1996] ΣΥΛ. I-3089, 3113, Υπόθεση C-307/97 *Saint Gobain* [1999] ΣΥΛ. I-6163, 6181, Υπόθεση C-294/97 *Eurowings* [1999] ΣΥΛ. I-7449, 7463.

3.2.1. Εισερχόμενα μερίσματα: απαλλαγή

Τα κράτη μέλη τα οποία απαλλάσσουν (μέρος) των ημεδαπών μερισμάτων θα πρέπει να επεκτείνουν την απαλλαγή αυτή σε εισερχόμενα μερίσματα. Το συμπέρασμα αυτό απορρέει άμεσα από την υπόθεση *Verkoijen*³⁸.

3.2.2. Εισερχόμενα μερίσματα: σύγκριση κλασσικού συστήματος και συστήματος καταλογισμού του φόρου

Βάσει του συστήματος καταλογισμού του φόρου, οι εκπτώσεις παρέχονται συνήθως μόνο για ημεδαπά μερίσματα. Το γεγονός της μη χορήγησης έκπτωσης του φόρου για τα εισερχόμενα μερίσματα έχει ως αποτέλεσμα ο φορολογούμενος να καταβάλλει υψηλότερο φόρο για τα μερίσματα αυτά σε σχέση με τα ημεδαπά μερίσματα. Το κατωτέρω παράδειγμα καταδεικνύει τη διαφορετική φορολόγηση, βασιζόμενο στην υπόθεση ύπαρξης ενός συντελεστή φορολογίας εταιριών 30% και στις δύο χώρες, ενός οριακού συντελεστή φόρου εισοδήματος 50%, πλήρους έκπτωσης για το 30% του φόρου εταιριών σε συνθήκες που αφορούν το εσωτερικό της χώρας και κανένα παρακρατούμενο φόρο στην πηγή.

Παράδειγμα 2 : Το αποτέλεσμα από την μη χορήγηση έκπτωσης σε εισερχόμενα μερίσματα

	Ημεδαπά μερίσματα	Εισερχόμενα μερίσματα
Κέρδος	100	100
Φόρος εταιριών 30%	30	30
Μέρισμα	70	70
Ακαθάριστο μέρισμα	100	
Φόρος εισοδήματος 50%	50	35
Πλήρης έκπτωση	30	
Εναπομένον φόρος εισοδήματος	20	
Καθαρό μέρισμα	50	35

Το αποτέλεσμα είναι σαφές : από αρχικό κέρδος 100 που έχει πραγματοποιήσει μία επιχείρηση, μόνο το 35 παραμένει στον μέτοχο εάν το μέρισμα προέρχεται από αλλοδαπή επιχείρηση, ενώ εάν τα κέρδη προκύπτουν στην ίδια χώρα το ποσό που εναπομένει στον μέτοχο είναι 50. Συνεπώς, εάν για τα εισερχόμενα μερίσματα η χώρα καταλογισμού εφαρμόζει το κλασσικό σύστημα, το αποτέλεσμα είναι πλήρης οικονομική διπλή φορολόγηση. Το νομικό ερώτημα είναι συνεπώς δυνατόν να επαναδιατυπωθεί : η εφαρμογή του κλασσικού συστήματος στα εισερχόμενα μερίσματα από ένα κράτος μέλος είναι συμβατή με το άρθρο 56 της συνθήκης ΕΚ εάν το εν λόγω κράτος εφαρμόζει σύστημα καταλογισμού φόρου στα μερίσματα που προκύπτουν στην ημεδαπή; ή, με διαφορετική διατύπωση, εάν κάποιο κράτος μέλος λαμβάνει μονομερή μέτρα για τη αποφυγή της διπλής φορολόγησης σε ημεδαπά μερίσματα θα πρέπει να εφαρμόζει τα μέτρα αυτά και σε διεθνείς καταστάσεις;

³⁸

Η Γαλλία απαλλάσσει το πρώτο ποσό των 2.440 ευρώ από μερίσματα τα οποία λαμβάνουν ύπανδρα ζευγάρια, πλην όμως τα εισερχόμενα μερίσματα εξαιρούνται από την απαλλαγή. Η *Επιτροπή* συνεπώς κίνησε διαδικασία παράβασης κατά της Γαλλίας για το θέμα αυτό, βλ. IP/03/990, της 10.7.2003.

Το γεγονός της υψηλότερης πραγματικής φορολόγησης των εισερχόμενων μερισμάτων σε σχέση με τα ημεδαπά μερίσματα αποτρέπει τους ημεδαπούς κατοίκους από την πραγματοποίηση επενδύσεων σε μερίδια επιχειρήσεων εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη. Πρόκειται κατά συνέπεια για περιορισμό της κίνησης κεφαλαίων που αντιβαίνει στο άρθρο 56 ΕΚ.

Επιπλέον, το ΔΕΚ θα εξετάσει επίσης εάν το μέτρο έχει περιοριστικό αποτέλεσμα σε εταιρείες εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη³⁹. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, το μέτρο αποτελεί εμπόδιο στην άντληση κεφαλαίων στο υπό εξέταση κράτος μέλος δεδομένου ότι τα μερίσματα που καταβάλλονται από τέτοιου είδους εταιρίες στους έχοντες την κατοικία τους στο κράτος μέλος αυτό τυγχάνουν λιγότερο ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης σε σχέση με τα μερίσματα που διανέμονται από εταιρία εγκατεστημένη στο κράτος μέλος. Κατά συνέπεια, οι μετοχές τους είναι λιγότερο ελκυστικές για επενδυτές που διαμένουν στο κράτος μέλος αυτό σε σχέση με μετοχές εταιριών σε άλλο κράτος μέλος.

Το σύστημα καταλογισμού του φόρου το οποίο δεν επεκτείνεται σε εισερχόμενα μερίσματα αποτελεί συνεπώς περιορισμό στην ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων.

3.2.2.1. Επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος

Αφού διαπιστωθεί η ύπαρξη του περιορισμού, είναι απαραίτητο να εξεταστεί κατά πόσον ο περιορισμός αυτός μπορεί να αιτιολογηθεί αντικειμενικά από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος⁴⁰.

Συνάφεια

Όσον αφορά την ανάγκη διατήρησης της συνάφειας του φορολογικού συστήματος, το ΔΕΚ τόνισε στην υπόθεση *Verkooijen*⁴¹ ότι στην υπόθεση *Bachmann*⁴², όπου επρόκειτο για ένα και μόνο φορολογούμενο, υπήρχε άμεση σχέση μεταξύ της χορήγησης φορολογικού πλεονεκτήματος και της αντιστάθμισης του πλεονεκτήματος αυτού μέσω επιβολής φόρου, γιατί πραγματοποιούνταν στο πλαίσιο της ίδιας φορολογικής πράξης.

Στην υπόθεση *Verkooijen*, όλα τα κράτη μέλη τα οποία υπέβαλαν παρατηρήσεις υποστήριζαν ότι ο περιορισμός της απαλλαγής σε ημεδαπά μερίσματα ήταν αιτιολογημένος από την ανάγκη διατήρησης της συνάφειας του φορολογικού καθεστώτος των Κάτω Χωρών. Κατά την άποψή τους, η απαλλαγή έπρεπε να παρέχεται σε μετόχους οι οποίοι λαμβάνουν ημεδαπά μερίσματα επειδή μόνο οι ολλανδικές εταιρίες καταβάλλουν τον ολλανδικό φόρο εταιριών. Ένα κράτος μέλος υποστήριξε ότι εάν οι Κάτω Χώρες επρόκειτο να χορηγήσουν την απαλλαγή σε εισερχόμενα μερίσματα, τα μερίσματα αυτά είναι δυνατόν να διαφύγουν πλήρως από την φορολόγηση στις Κάτω Χώρες. Ένα άλλο κράτος μέλος υποστήριξε ότι η απαλλαγή των εισερχόμενων μερισμάτων θα παρείχε στους μετόχους τη δυνατότητα φορολογικής ελάφρυνσης και στα δύο κράτη.

³⁹ *Verkooijen*, παράγραφος 35.

⁴⁰ Ομοίως, παράγραφος 46.

⁴¹ Ομοίως, παράγραφος 58.

⁴² Υπόθεση C-204/90 *Bachmann*, [1992] ΣΥΛ. I-249.

Κράτος μέλος το οποίο εφαρμόζει σύστημα καταλογισμού του φόρου χωρίς να παρέχει έκπτωση για εισερχόμενα μερίσματα έχει εξίσου τη δυνατότητα να επικαλεστεί την φορολογική συνάφεια. Μπορεί να υποστηρίξει ότι το άρθρο 58 προορίζεται ειδικά να καλύπτει την περίπτωση ενός τέτοιου συστήματος καταλογισμού του φόρου. Μπορεί επίσης να υποστηρίξει ότι, αντίθετα με την περίπτωση που εξετάζεται στην υπόθεση *Verkooijen*, υπάρχει άμεση σχέση σε ένα τέτοιο σύστημα μεταξύ της φορολόγησης των εταιρικών κερδών και της φορολογικής έκπτωσης που χορηγείται στον μέτοχο, διασφαλίζοντας την συνεκτική φορολογική μεταχείριση τόσο των εταιρικών κερδών που παραμένουν στην ίδια την επιχείρηση όσο και εκείνων τα οποία περιέρχονται στους μετόχους. Μπορεί τέλος να προβάλλει το επιχείρημα ότι δεν πρόκειται για δύο διαφορετικούς φόρους αλλά για ένα ενοποιημένο σύστημα στο οποίο το ίδιο εισόδημα αντιμετωπίζεται με την φορολόγηση δύο προσώπων.

Ωστόσο, στις υποθέσεις *Verkooijen*⁴³ και *Baars*⁴⁴, το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι το επιχείρημα της συνάφειας του φορολογικού καθεστώτος δεν εφαρμόζονταν, δεδομένου ότι δεν υπήρχε άμεση σχέση μεταξύ της φορολόγησης των μετόχων και του εταιρικού φόρου που επιβαλλόταν σε εταιρίες, πράγμα το οποίο σήμαινε ότι επρόκειτο για δύο χωριστούς φόρους που αφορούσαν διαφορετικές κατηγορίες φορολογουμένων. Το ΔΕΚ επιβεβαίωσε τη νομολογία αυτή στην υπόθεση *Bosal*⁴⁵.

Εν κατακλείδι, το επιχείρημα της συνάφειας δεν είναι δυνατόν να αιτιολογήσει την άρνηση καταλογισμού έκπτωσης φόρου για τα εισερχόμενα μερίσματα, δεδομένου ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση αφορά επίσης τον φόρο που επιβάλλεται σε μία επιχείρηση και τον φόρο εισοδήματος που επιβάλλεται σε μέτοχο φυσικό πρόσωπο, με αποτέλεσμα να επιβάλλονται δύο χωριστές φορολογίες σε διαφορετικούς φορολογούμενους, χωρίς άμεση σχέση μεταξύ τους.

3.2.2.2. Η αρχή της αναλογικότητας

Εάν υποθέσουμε ότι, παρά την ανωτέρω ανάλυση, ήταν δυνατόν να υπάρξει αιτιολόγηση υπέρ της άρνησης έκπτωσης φόρου σε εισερχόμενα μερίσματα, θα πρέπει ωστόσο να εξετασθεί κατά πόσον η άρνηση αυτή “δικαιολογείται για την διασφάλιση της επίτευξης του οικείου σκοπού και δεν υπερβαίνει αυτό που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού”⁴⁶.

Ουσιαστικά, το σύστημα καταλογισμού είναι απλώς μία μέθοδος υπολογισμού για τον προσδιορισμό του συντελεστή φόρου εισοδήματος που πρέπει να εφαρμοστεί στα μερίσματα. Ο σκοπός των συστημάτων καταλογισμού του φόρου είναι να εξαλειφθεί η διπλή φορολόγηση που προκύπτει από το κλασσικό σύστημα. Όπως έχει καταδειχθεί ανωτέρω, τα συστήματα διαφορισμού επιτυγχάνουν τον ίδιο σκοπό, τουλάχιστον για τους φορολογούμενους με υψηλό εισόδημα, χωρίς τον περιορισμό, δηλ. την άρνηση εκπτώσεων σε εισερχόμενα μερίσματα. Κρίνεται συνεπώς δυσανάλογη η διατήρηση ενός συστήματος φορολόγησης για τα ημεδαπά μερίσματα και ενός κλασσικού συστήματος για τα εισερχόμενα μερίσματα.

⁴³ Όπως και στην παράγραφο 58 της υπόθεσης *Verkooijen*.

⁴⁴ Παράγραφος 40.

⁴⁵ Υπόθεση C- 168/01 *Bosal*, δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί, παράγραφος 29.

⁴⁶ Υπόθεση C-436/00 *X, Y against Riksskatteverket*, δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί, παράγραφος 49.

3.2.3. *Εισερχόμενα μερίσματα: σύγκριση κλασσικού συστήματος και συστήματος διαφορισμού*

Υπάρχει περίπτωση ορισμένα κράτη μέλη να εφαρμόζουν ένα σύστημα διαφορισμού για τα ημεδαπά μερίσματα, ενώ για τα εισερχόμενα μερίσματα να εφαρμόζουν το κλασσικό σύστημα.

Όπως δείχνει το παράδειγμα 3, το γεγονός αυτό οδηγεί σε πολύ υψηλότερη φορολόγηση των εισερχόμενων μερισμάτων.

Παράδειγμα 3 : Το αποτέλεσμα της μη εφαρμογής του συστήματος διαφορισμού σε εισερχόμενα μερίσματα

	Εγχώρια μερίσματα	Εισερχόμενα μερίσματα
Κέρδη	100	100
Φόρος 30%	30	30
Μερίσματα	70	70
Διαφοροποιημένος φόρος 25%	17,5	
Φόρος εισοδήματος 50%		35
Καθαρό μέρισμα	52,5	35

Πρόκειται για σαφή περιορισμό στην ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων κατά την έννοια του άρθρου 56 της συνθήκης ΕΚ.

Για τον περιορισμό αυτό δεν φαίνεται να υπάρχει αιτιολόγηση. Πολλά κράτη μέλη στα οποία ισχύει το σύστημα διαφορισμού εφαρμόζουν το εν λόγω σύστημα τόσο στα ημεδαπά μερίσματα όσο και στα εισερχόμενα μερίσματα. Τίποτα δεν εμποδίζει τα άλλα κράτη με σύστημα διαφορισμού να πράξουν το ίδιο, εκτός από δημοσιονομικούς λόγους και πιθανόν από την επιθυμία να παρακινήσουν επενδυτές να προβούν σε εγχώριες επενδύσεις. Και οι δύο αιτιολογίες είναι απαράδεκτες βάσει τη συνθήκης ΕΚ.

3.2.4. *Εισερχόμενα μερίσματα: έκπτωση για τους φόρους που παρακρατούνται στην αλλοδαπή*

Πρόβλημα με τη νομική διπλή φορολόγηση είναι δυνατόν να προκύψει από τις χορηγούμενες εκπτώσεις για τους παρακρατούμενους στην πηγή φόρους στην αλλοδαπή. Τα εισερχόμενα μερίσματα υπόκεινται σε υψηλότερη φορολόγηση σε σχέση με τα ημεδαπά μερίσματα εάν η χώρα, που εφαρμόζει σύστημα διαφορισμού ή κλασσικό σύστημα, δεν παρέχει έκπτωση για τον παρακρατούμενο στην αλλοδαπή φόρο αλλά εφαρμόζει την μέθοδο της αφαίρεσης⁴⁷.

⁴⁷ Βάσει της μεθόδου της αφαίρεσης, ο αλλοδαπός φόρος αφαιρείται από το ακαθάριστο μέρισμα. Αποτελεί τη βάση για τον υπολογισμό του ημεδαπού φόρου επί των μερισμάτων.

Παράδειγμα 4 : Υψηλότερη φορολόγηση των εισερχόμενων μερισμάτων

Σύστημα διαφορισμού, συντελεστής παρακρατούμενου φόρου 15%,
διαφοροποιημένος συντελεστής 25%

	Εγγώρια μερίσματα	Εισερχόμενα μερίσματα
Μερίσματα	100	100
Συντελεστής παρακρατούμενου φόρου στην αλλοδαπή 15%		15
Μερίσματα μετά την παρακράτηση φόρου στην αλλοδαπή		85
Διαφοροποιημένος συντελεστής 25%	25	21,25
Καθαρό μέρισμα	75	63,75

Κλασσικό σύστημα, συντελεστής παρακρατούμενου φόρου 15%, οριακός
συντελεστής φόρου εισοδήματος 50%

	Εγγώρια μερίσματα	Εισερχόμενα μερίσματα
Μερίσματα	100	100
Συντελεστής παρακρατούμενου φόρου στην αλλοδαπή 15%		15
Μερίσματα μετά την παρακράτηση φόρου στην αλλοδαπή		85
Διαφοροποιημένος συντελεστής 50%	50	42,50
Καθαρό μέρισμα	50	42,50

Είναι σαφές ότι η υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση στα εισερχόμενα μερίσματα συνιστά περιορισμό κατά την έννοια του άρθρου 56 της συνθήκης ΕΚ για τους φορολογούμενους που είναι φυσικά πρόσωπα και επενδύουν σε αλλοδαπές μετοχές.

Το οικείο κράτος μέλος μπορεί να υποστηρίξει ότι το σύστημά του δεν επιφέρει διακρίσεις, στο βαθμό που τόσο τα ημεδαπά όσο και τα εισερχόμενα μερίσματα υπόκεινται στην ίδια φορολογική μεταχείριση και ότι ο περιορισμός είναι αποτέλεσμα του παρακρατούμενου στην αλλοδαπή φόρου.

Ωστόσο, το εν λόγω επιχείρημα δεν μπορεί να γίνει δεκτό εάν η σχετική φορολογική σύμβαση του κράτους μέλους αυτού παρέχει στο άλλο κράτος μέλος το δικαίωμα να επιβάλει παρακρατούμενο φόρο (γενικά 15%) και εάν το άρθρο 23 αναφέρει ότι το κράτος μέλος θα χορηγεί έκπτωση για τον εν λόγω παρακρατούμενο φόρο.

Στις περιπτώσεις αυτές, ο περιορισμός της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων είναι δυνατόν να προκληθεί από το ίδιο το κράτος μέλος και όχι από το κράτος μέλος της πηγής, καθώς το υπόδειγμα φορολογικής σύμβασης του ΟΟΣΑ και οι εφαρμοζόμενες φορολογικές συμβάσεις ορίζουν ότι το κράτος της κατοικίας πρέπει να παράσχει την ελάφρυνση αυτή.

3.3. Εξερχόμενα μερίσματα

Το κεφάλαιο 3.3. εξετάζει τις διάφορες περιπτώσεις που αφορούν εξερχόμενα μερίσματα. Όπως και με τα εισερχόμενα μερίσματα, το συμπέρασμα είναι παρόμοιο : βάσει της συνθήκης ΕΚ τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλλουν υψηλότερη πραγματική φορολογία στα εξερχόμενα μερίσματα σε σχέση με τα ημεδαπά.

3.3.1. Εξερχόμενα μερίσματα: περιορισμοί στην φορολόγηση

Το άρθρο 56 απαγορεύει στα κράτη μέλη να παρέχουν ευνοϊκότερη μεταχείριση σε επενδύσεις από ημεδαπούς μετόχους σε σχέση με επενδύσεις από αλλοδαπούς μετόχους. Η υψηλότερη φορολόγηση εξερχόμενων μερισμάτων σε σχέση με τη φορολόγηση ημεδαπών μερισμάτων συνιστά συνεπώς περιορισμό στην ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων. Έτσι, για παράδειγμα, ένα κράτος μέλος δεν επιτρέπεται να παρακρατεί φόρο στην πηγή επί των εξερχόμενων μερισμάτων και να απαλλάσσει τα ημεδαπά μερίσματα, δεδομένου ότι με τον τρόπο αυτό επιβάλλει υψηλότερη φορολόγηση για τα εξερχόμενα μερίσματα σε σχέση με τα ημεδαπά μερίσματα.

Σημειώνεται ότι η απλή σύγκριση του συντελεστή παρακρατούμενου φόρου για ημεδαπά μερίσματα με τον συντελεστή παρακρατούμενου φόρου για εξερχόμενα μερίσματα δεν είναι επαρκής. Η βάση σύγκρισης θα πρέπει να είναι το συνδυασμένο αποτέλεσμα ημεδαπού παρακρατούμενου φόρου και του ημεδαπού φόρου εισοδήματος για τα ημεδαπά μερίσματα και, αφετέρου για τα εξερχόμενα μερίσματα, ο παρακρατούμενος φόρος επί των μερισμάτων αυτών.

3.3.2. Εξερχόμενα μερίσματα: δικαίωμα επιλογής για την εκτίμηση του φόρου

Εάν κάποιο κράτος μέλος εφαρμόζει σύστημα διαφορισμού και παρέχει στους κατοίκους του το δικαίωμα επιλογής για την εκτίμηση του εισοδήματος από τα μερίσματα με βάση τους συνήθεις κανόνες φορολογίας εισοδήματος, θα πρέπει να επεκτείνει το δικαίωμα αυτό και σε μη κατοίκους οι οποίοι βρίσκονται σε συγκρίσιμη κατάσταση με τους κατοίκους, με βάση την υπόθεση *Schumacker*. Σύμφωνα με την υπόθεση *Schumacker*⁴⁸, ένας μεμονωμένος επενδυτής χαρτοφυλακίου που δεν είναι κάτοικος του υπό εξέταση κράτους μέλους θα είναι σε συγκρίσιμη κατάσταση με έναν επενδυτή που είναι κάτοικος του κράτους αυτού εφόσον αντλεί το εισόδημά του πλήρως ή σχεδόν αποκλειστικά και μόνον από μερίσματα που προκύπτουν στο κράτος αυτό και δεν λαμβάνει στο κράτος μέλος της κατοικίας του επαρκές εισόδημα ώστε να φορολογείται εκεί με τρόπο που να παρέχει τη δυνατότητα να λαμβάνονται υπόψη η προσωπική και οικογενειακή του κατάσταση (από το κράτος μέλος της κατοικίας του).

⁴⁸

Schumacker, Υπόθεση C-279/93 [1995], ΣΥΛΛΟΓΗ σ. I-225, παράγραφος 47.

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Το αποτέλεσμα της ανωτέρω νομικής ανάλυσης είναι σαφές : εάν τα κράτη μέλη συνδυάζουν την φορολογία των εταιριών με την φορολογία εισοδήματος μέσω του συστήματος καταλογισμού του φόρου ή μέσω του συστήματος διαφορισμού, η συνθήκη ΕΚ τα υποχρεώνει να επεκτείνουν την πρακτική αυτή στα εισερχόμενα μερίσματα.

Ο θεωρητικός οικονομικός αντίκτυπος της ενοποίησης εξαρτάται κυρίως από τις πιθανές επιπτώσεις στην φορολογική ουδετερότητα. Όπως σημειώνεται στην έκθεση Ruding : “η απουσία φορολογικής ουδετερότητας όσον αφορά τον τόπο της επένδυσης εντός της Κοινότητας συνιστά δυνητικό φραγμό στην πλήρη υλοποίηση των πλεονεκτημάτων από την ολοκλήρωση μιας ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς”. Με την παροχή προτιμησης μεταχείρισης σε ημεδαπά μερίσματα, ή με τη διάκριση έναντι επενδύσεων σε ορισμένα κράτη μέλη, οι φορολογικοί κανόνες που δεν σέβονται την αρχή της ουδετερότητας είναι δυνατόν να στρεβλώσουν την κατανομή κεφαλαίων εντός της Κοινότητας. Οι πόροι κατανέμονται εσφαλμένα στο βαθμό που οι κεφαλαιακές ροές κατευθύνονται από τις πιο παραγωγικές χρήσεις – δηλ. εκείνες με τα υψηλότερα ποσοστά απόδοσης προ φόρων – σε τόπους στους οποίους οι ροές αυτές κεφαλαίων είναι λιγότερο παραγωγικές, πλην όμως αποφέρουν μεγαλύτερες αποδόσεις μετά την φορολόγηση ως αποτέλεσμα της σχετικώς ευνοϊκής τους φορολογικής μεταχείρισης. Η απορρέουσα οικονομική αναποτελεσματικότητα λαμβάνει τη μορφή μειωμένης παραγωγικότητας του κεφαλαίου, γεγονός το οποίο επιδρά αρνητικά στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της Κοινότητας και οδηγεί σε χαμηλότερα επίπεδα συνολικής παραγωγής και επιπέδων διαβίωσης στο σύνολο της Κοινότητας”⁴⁹. Επιπλέον, η μη επέκταση της ενοποίησης στα εισερχόμενα μερίσματα έχει επίσης στρεβλωτικά αποτελέσματα στις διασυνοριακές συγχωνεύσεις και στις αποφάσεις αναδιοργάνωσης, καθώς πριν και μετά από τις επιχειρηματικές αυτές πράξεις παράγονται μερίσματα σε διαφορετικές χώρες και τα μερίσματα θα τυγχάνουν διαφορετικής φορολογικής μεταχείρισης. Είναι συνεπώς ευνόητο ότι οποιαδήποτε βελτίωση της κατάστασης θα οδηγήσει σε καλύτερη λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς.

Η φορολογική ουδετερότητα συζητείται συνήθως σε σχέση με την ουδετερότητα στις εισαγωγές κεφαλαίων (Capital Import Neutrality-CIN) και την ουδετερότητα στις εξαγωγές κεφαλαίων (Capital Export Neutrality-CEN). Σύμφωνα με τη CIN, ο οριακός πραγματικός φορολογικός συντελεστής για επενδυτές σε οιοδήποτε κράτος μέλος πρέπει να είναι ο ίδιος, ανεξάρτητα από την χώρα κατοικία του επενδυτή. Βάσει της CEN, “το σύστημα φορολογίας δεν προβλέπει κανένα κίνητρο για τους επενδυτές που είναι κάτοικοι μιας συγκεκριμένης χώρας να προτιμήσουν τις εγχώριες παρά τις αλλοδαπές επενδύσεις, ή αντίστροφα, επειδή οι επενδυτές που είναι κάτοικοι μιας συγκεκριμένης χώρας καταβάλλουν τον ίδιο συνολικό φόρο επί των εγχώριων και αλλοδαπών εισοδημάτων ανεξάρτητα από την αναλογία μεταξύ εγχώριων και αλλοδαπών εισοδημάτων”⁵⁰. Η CIN και η CEN αποτελούν συχνά αντικείμενο συζήτησης στο πλαίσιο επιχειρήσεων οι οποίες επενδύσουν άμεσα σε

⁴⁹ Έκθεση Ruding Report, σ. 34.

⁵⁰ Παράγραφος 3.7 της “Double Taxation Relief For Companies : A Discussion Paper”, by Mike Waters of the UK Inland Revenue, 10 March 1999, to be found on <http://www.inlandrevenue.gov.uk/consult/dtrc.pdf>

άλλες επιχειρήσεις. Σε μια τέτοια περίπτωση, η CIN επιτυγχάνεται μέσω της μεθόδου απαλλαγής και η CEN μέσω της μεθόδου της έκπτωσης από το φόρο. Σημειώνεται ότι ο σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι διαφορετικός καθώς ασχολείται με τα μερίσματα που λαμβάνονται από μετόχους φυσικά πρόσωπα που είναι επενδυτές χαρτοφυλακίου. Ωστόσο, οι έννοιες των CIN και CEN θα μπορούσαν επίσης να εξεταστούν και στο ανωτέρω αυτό πλαίσιο.

Η εφαρμογή της CEN σε μετόχους φυσικά πρόσωπα θα σήμαινε ότι οι εγχώριες και αλλοδαπές τους επενδύσεις θα υφίσταντο την ίδια πραγματική φορολογική επιβάρυνση (που είναι το συνδυασμένο αποτέλεσμα όλων των σχετικών φόρων, δηλ. του εταιρικού φόρου, του παρακρατούμενου φόρου και του φόρου εισοδήματος). Η CIN δεν παίζει ουσιαστικά κανένα ρόλο στην περίπτωση των μετόχων που είναι φυσικά πρόσωπα. Κανένα κράτος μέλος ή υπό ένταξη χώρα δεν απαλλάσσει από τη φορολογία εισοδήματος τα εισερχόμενα μερίσματα που καταβάλλονται σε φυσικά πρόσωπα. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα περισσότερα κράτη μέλη φορολογούν διαφορετικά τα μερίσματα που λαμβάνονται από φυσικά πρόσωπα, εκτός εάν εναρμονιστεί η σχετική νομοθεσία, δεν είναι δυνατή η επίτευξη της CIN και κατά συνέπεια η αρχή που επικρατεί είναι εκείνη της CEN.

Πρέπει να σημειωθεί ότι λόγω της απουσίας πλήρους εναρμόνισης της φορολογίας νομικών προσώπων (που δεν υποστηρίζει η Επιτροπή), η πλήρης CEN είναι στην πράξη εξαιρετικά δύσκολη αν όχι αδύνατη, τόσο για τα συστήματα διαφορισμού όσο και για τα συστήματα καταλογισμού του φόρου. Για να επιτευχθεί 100% ουδετερότητα, τα συστήματα διαφορισμού θα πρέπει να εφαρμόζουν διαφορετικούς διαφοροποιημένους συντελεστές ανάλογα με το κράτος μέλος από το οποίο καταβάλλεται το μέρισμα. Ο συντελεστής θα πρέπει ακόμα να λαμβάνει υπόψη τον υποκείμενο εταιρικό φόρο που καταβάλλεται από όλες της χαμηλότερης κλίμακας θυγατρικές. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο υπολογισμός της συνιστώσας του υποκείμενου φόρου στον καταλογισμό της έκπτωσης φόρου θα αποτελεί ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο θέμα. Για τις άμεσες επενδύσεις από επιχειρήσεις, ορισμένα κράτη μέλη υπολογίζουν τον υποκείμενο φόρο, λαμβάνοντας υπόψη το φόρο που καταβάλλεται από της χαμηλότερης βαθμίδας θυγατρικές. Ωστόσο, για τους επενδυτές χαρτοφυλακίου που είναι φυσικά πρόσωπα αυτό φαίνεται ανέφικτο, δεδομένου ότι δεν έχουν κανένα έλεγχο επί των επιχειρήσεων στις οποίες επενδύουν. Για το λόγο αυτό δεν είναι πιθανόν να είναι σε θέση να λάβουν τις αναγκαίες πληροφορίες.

Στην πράξη, συνεπώς, μία λύση που να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα είναι τα συστήματα διαφορισμού να εφαρμόζουν τον ίδιο συντελεστή για τα ημεδαπά μερίσματα όπως και για τα εισερχόμενα μερίσματα. Κατά τον ίδιο τρόπο, βάσει των συστημάτων καταλογισμού, θα μπορούσε απλώς να εφαρμοστεί η ίδια έκπτωση από το φόρο σε εισερχόμενα μερίσματα όπως και στα ημεδαπά μερίσματα, εάν με αυτό τον τρόπο αποφεύγεται ο υπολογισμός του υποκείμενου εταιρικού φόρου στην αλλοδαπή. Όπως περιγράφεται στο Κεφάλαιο 3, τα αποτελέσματα των συστημάτων διαφορισμού και καταλογισμού του φόρου είναι ισοδύναμα ως προς το θέμα αυτό.

Το συμπέρασμα είναι ότι, επειδή ο αλλοδαπός εταιρικός φόρος είναι δυνατόν να είναι υψηλότερος ή χαμηλότερος από τον ημεδαπό εταιρικό φόρο, ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στα εισερχόμενα μερίσματα βάσει του συστήματος διαφορισμού και του συστήματος καταλογισμού του φόρου είναι δυνατόν να διαφέρει από τον εθνικό οριακό συντελεστή φόρου εισοδήματος. Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί πλήρης CEN. Ωστόσο, αυτό είναι σύμφωνο με την διεθνώς αποδεκτή αρχή ότι τα κέρδη των επιχειρήσεων πρέπει να φορολογούνται

στην χώρα στην οποία προκύπτουν, καθώς και με την αρχή ότι, στην παρούσα κατάσταση του κοινοτικού δικαίου, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίσουν τους συντελεστές και τις βάσεις για την φορολογία των εταιριών. Με άλλα λόγια, στο πλαίσιο αυτό η μείωση της διασυννοριακής ουδετερότητας είναι η τιμή που πρέπει να καταβληθεί για τη διατήρηση της κυριαρχίας των κρατών μελών στο θέμα του καθορισμού των δικών τους εταιρικών φόρων.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν διαφορετικά συστήματα για την φορολόγηση των μερισμάτων που διανέμονται σε φυσικά πρόσωπα. Για τα ημεδαπά μερίσματα, τα περισσότερα κράτη μέλη αποφεύγουν ή μειώνουν την οικονομική διπλή φορολόγηση που απορρέει από την επιβολή εταιρικού φόρου και φόρου εισοδήματος για το ίδιο εισόδημα, με την εφαρμογή είτε ενός συστήματος καταλογισμού του φόρου είτε ενός συστήματος διαφορισμού.

Όταν, κατά την εφαρμογή των συστημάτων τους, τα κράτη μέλη προβαίνουν σε διάκριση μεταξύ της φορολογικής μεταχείρισης ημεδαπών μερισμάτων και εισερχόμενων ή εξερχόμενων μερισμάτων, αυτό μπορεί να αποτελέσει περιορισμό στις διασυννοριακές επενδύσεις και να οδηγήσει σε κατακερματισμό των κεφαλαιαγορών στην ΕΕ.

Το ΔΕΚ, στη νομολογία του, εξέτασε το θέμα αυτό στη βάση των διατάξεων για την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων. Στην κυριότερη υπόθεση που μελετήθηκε στην παρούσα ανακοίνωση, το ΔΕΚ αποφάνθηκε σαφώς περί της ασυμβατότητας ενός μέτρου το οποίο προβλέπει διαφορετική φορολογική μεταχείριση για τα ημεδαπά και εισερχόμενα μερίσματα.

Η Επιτροπή πιστεύει ότι η ανάλυση της νομολογίας αυτής οδηγεί σε θεμελιώδη συμπεράσματα όσον αφορά τον σχεδιασμό των συστημάτων φορολογίας των μερισμάτων : τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλλουν υψηλότερους φόρους σε εισερχόμενα μερίσματα σε σχέση με τα ημεδαπά μερίσματα. Ομοίως, δεν μπορούν να επιβάλλουν υψηλότερους φόρους σε εξερχόμενα μερίσματα σε σχέση με τα ημεδαπά μερίσματα.

Τα κράτη μέλη είναι δυνατόν, κατά τον αρχικό σχεδιασμό των συστημάτων φορολογίας των μερισμάτων, να είχαν εστιαστεί στις εγχώριες επιπτώσεις των συστημάτων αυτών και να είχαν προκύψει αθέμιτοι περιορισμοί για τα εισερχόμενα και εξερχόμενα μερίσματα. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη θα πρέπει να επανεξετάσουν τα φορολογικά τους συστήματά στο πλαίσιο των ισχυουσών διατάξεων της Συνθήκης.

Όπως αναφέρθηκε στην παρούσα ανακοίνωση, είναι δυνατόν να προβλεφθούν μέθοδοι φορολογικής ελάφρυνσης που να είναι συμβιβάσιμες με την Συνθήκη, διατηρώντας παράλληλα τις δυνατότητες φορολόγησης με σχετικά απλό τρόπο. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη εισαγάγει τέτοιες μεθόδους, ενώ άλλα προτίθενται να το πράξουν. Οι αλλαγές αυτές θα συμβάλουν στη βελτιστοποίηση της κατανομής κεφαλαίων στην Εσωτερική Αγορά, μολονότι η πλήρης ουδετερότητα παραμένει ανέφικτη, λόγω απουσίας φορολογικής εναρμόνισης.

Στην απόφασή τους για το τί πρέπει να πράξουν, τα κράτη μέλη θα πρέπει να υιοθετήσουν μία συντονισμένη προσέγγιση ώστε να εξασφαλίσουν την ταχεία εξάλειψη των υφιστάμενων φορολογικών φραγμών, να δημιουργήσουν με τον τρόπο αυτό ένα σταθερότερο και περισσότερο φιλικό προς τις επενδύσεις περιβάλλον και να άρουν την αβεβαιότητα που δημιουργείται από δυνητικές νομικές συγκρούσεις και αντιδικίες.

Η Επιτροπή επιθυμεί να ενισχύσει τον συντονισμό αυτό προς το συμφέρον τόσο των μεμονωμένων επενδυτών όσο και των επιχειρήσεων, αλλά και για τη διασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής αποτελεσματικότητας της Εσωτερικής Αγοράς με επακόλουθα θετικά αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις παγκόσμιες αγορές.

Προς το σκοπό αυτό, η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να συνεργαστούν με αυτή ώστε να αντιμετωπίσουν γρήγορα και αποτελεσματικά τα θέματα που τίγονται στην παρούσα ανακοίνωση. Εάν παρά τα σαφώς λογικά επιχειρήματα υπέρ μίας τέτοιας προσέγγισης δεν είναι δυνατή η εξεύρεση λύσεων, η Επιτροπή, ως θεματοφύλακας της Συνθήκης, θα λάβει τα αναγκαία μέτρα για να εγγυηθεί την αποτελεσματική συμμόρφωση με την Συνθήκη, συμπεριλαμβανομένης της προσφυγής ενώπιον του ΔΕΚ βάσει του άρθρου 226 της συνθήκης ΕΚ.

Η Επιτροπή καλεί το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να γνωμοδοτήσουν επί της παρούσας ανακοίνωσης.
